

Інна Заярна
ORCID iD 0000-0002-9464-096X

викладач кафедри іноземних мов юридичного факультету, аспірант,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, 01601 Київ, Україна
izaiarna@gmail.com

ЗМІСТ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО АРГУМЕНТОВАНОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

Узагальнюючи результати останніх досліджень, автор формулює власне визначення поняття «англійське аргументоване писемне мовлення» та робить спробу виокремити його види, які будуть найбільш ефективними для навчання студентів юридичного профілю. У статті також визначаються основні цілі і завдання навчання англійському аргументованому писемному мовленню, а головна увага приділена змістовим компонентам навчання англійського аргументованого писемного мовлення студентів-юристів. Автор пропонує розподіл сфер (ситуацій) спілкування, аналізує особливості юридичної англійської мови та визначає необхідні вміння і навичкам.

Ключові слова: англійське аргументоване писемне мовлення; види аргументованого писемного мовлення; вміння і навички; зміст навчання; мовний матеріал; сфери спілкування; юридична англійська мова.

Вступ. В сучасному світі знання англійської мови як уніфікованого інструменту міжкультурної комунікації є надзвичайно важливим для професійної діяльності юристів. Глобалізаційні процеси, їх швидкі зміни, що торкаються й професійної діяльності правників, вимагають від майбутнього спеціаліста в галузі права не лише набутих спеціальних знань, а сформованості компетенцій, зокрема професійно-орієнтованої англомовної комунікативної компетенції, особливою рисою якої є аргументованість, тобто вміння доводити свою правову позицію і спростовувати позицію іншої сторони. Враховуючи той факт, що англомовне писемне мовлення є невід'ємним у роботі юриста, вміння аргументовано викладати свою позицію на письмі є визначальним для навчання англійського аргументованого писемного мовлення майбутніх правників у вищих юридичних закладах освіти.

Аналіз досліджень та публікацій з даної теми свідчить про те, що поняття іншомовного писемного мовлення завжди було у колі інтересів вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків, а саме І. Є. Булах, М. Д. Буш, Е. В. Васильєвої, Т. В. Глазунової, О. Г. Квасової, М. С. Лавінського, В. Д. Леонського, С. В. Литвина, С. Ю. Ніколаєвої, Л. І. Парашенко, О. М. Середи, В. П. Свиридюка, О. Б. Тарнопольського, D. Vugne, J. Harmer, T. Hedge, R. Marius, P. Master, A. Pincas, J. M. Reid, Ch. Tribble та багатьох інших.

Незважаючи на значку увагу приділену дослідниками іншомовному писемному мовленню, проблема аргументованості англомовного писемного мовлення юриста залишається ма-

лодослідженою, що і обумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою статті є визначення змісту навчання англійського аргументованого писемного мовлення майбутніх юристів. Мета статті обумовлює вирішення наступних завдань:

1. Сформулювати визначення поняття «англомовне аргументоване писемне мовлення»;
2. Проаналізувати існуючий стан розробки проблеми у вітчизняній і зарубіжній науково-методичній літературі;
3. Визначити види англійського аргументованого писемного мовлення для навчання студентів-юристів;
4. Сформулювати мету і завдання навчання англійського аргументованого писемного мовлення студентів-юристів
5. Охарактеризувати змістові компоненти навчання англійського аргументованого писемного мовлення студентів-юристів: сфери спілкування, мовний матеріал, необхідні вміння і навички.

Визначення поняття «англійське аргументоване писемне мовлення». Узагальнення результатів останніх досліджень дозволяє дійти висновку, що більшість українських та зарубіжних вчених-методистів поділяють думку, що писемне мовлення – це продуктивний вид мовленнєвої діяльності, націлений на вираження своїх думок з метою передачі інформації іншим у вигляді письмового повідомлення. Наведемо кілька визначень даного поняття на підтвердження цього:

Писемне мовлення – це специфічний, активний, продуктивний вид мовленнєвої діяльності, який передбачає уміння кодувати інформацію

з урахуванням графічного каналу зв'язку (Панова Л. С., 2010, с. 190).

Писемного мовлення – це специфічний код мовленнєвої діяльності, кодування інформації з урахуванням графічного способу зв'язку (Ніколаєва С. Ю., 2002, с.206)

Писемне мовлення – це комунікативне вміння поєднувати слова у письмовій формі для вираження своїх думок відповідно до потреб спілкування (Леонтьєва А. А., 1988, с.142).

Аргументованість писемного мовлення є характерною (відмінною) рисою мовлення юриста. Вміння обґрунтовувати свою позицію, доводити вірність своїх суджень чи спростовувати аргументи опонентів є вкрай важливим для майбутніх юристів. В широкому сенсі робота юриста полягає в імплементації цього особливого вміння мислити в правовій площині в усне і писемне мовлення. Існуючий зв'язок між мисленням та мовою вказує на те, що мова є матеріальною оболонкою думки.

Поняття «аргументація» є категорією науки логіки. Так А. Є. Конверський визначає поняття «аргументація» як «спосіб міркування, який складається із доведення і спростування, в ході яких формується переконання в істинності чи хибності якогось положення як у самого автора, так і у опонентів». (Конверський А. Є., 2012, с. 277). Аргументований – дієприкметник пасивного стану минулого часу до дієслова «аргументувати» (Білодід І. К., 1970 – 1980, Т. 1, с. 58), тобто доводити (спростовувати) істинність чи хибність якогось положення в ході міркування. Тоді логічним буде визначити «аргументований» як той, що доведений (спростований) у ході міркування як істинний чи хибний.

На основі наведеного вище можна запропонувати наступне визначення поняттю «аргументоване писемне мовлення»: продуктивний вид мовленнєвої діяльності, націлений на вираження своїх думок з метою доведення (спростування) істинності чи хибності якогось положення у вигляді письмового повідомлення.

Таким чином, розуміння та усвідомлення змісту законів логічної аргументації, дотримання її ключових правил слугує фундаментом для викладачів юридичної англійської мови у процесі навчання аргументованому англійському писемному мовленню, розкриваючи його зміст у частині аргументованості і виконуючи одне з найскладніших завдань у підготовці студента-правника – навчити його думати як юрист і формулювати свої думки відповідно на письмі.

Види англійського аргументованого писемного мовлення. Проведене дослідження сучасних вітчизняних і зарубіжних підручників з юридичної англійської мови дозволяє дійти наступних висновків щодо компоненту, присвяченого аргументованому писемному мовленню. Перш за все, вітчизняні та російські підручники і навчальні посібники зосереджуються передусім

на інформативній складовій. Більшість з проаналізованих нами підручників не містять завдань спрямованих на розвиток аргументованого писемного мовлення, такі ж види писемного мовлення як оповідання, есе, твір, доповідь можуть бути корисними лише в частині логічності формулювання власних думок і побудови письмового тексту. На наш погляд, найбільшим недоліком вітчизняної навчальної літератури з юридичної англійської мови (в контексті досліджуваної нами проблеми) є те, що завдання не відповідають вимогам існуючої юридичної практики: юристи не пишуть оповідань і творів у своїй професійній діяльності, вони складають контракти і міжнародні угоди, процесуальні документи, ведуть ділову кореспонденцію з клієнтами, пишуть листи-поради та меморандуми.

В свою чергу, зарубіжні підручники націлені на розвиток компетенцій та практичних вмінь, містять завдання прикладного характеру на складання таких видів аргументованого писемного мовлення як лист-порада, меморандум, ділова електронна кореспонденція, лист-заява, лист-намір, контракти. Дані види писемного мовлення націлені не лише на знання юридичної термінології, граматики, законів, структури письмового тексту, а на вміння застосовувати ці знання відповідно до контексту і ситуації висловлювання. Деякі підручники містять поетапні завдання для навчання писемного мовлення, пов'язані з текстами для читання, тим самим викликають наш особливий інтерес, так як навчають студента логічно мислити, аргументувати свої думки та структурувати письмовий текст. Недоліком зарубіжних підручників в аспекті їх використання українськими студентами залишається їх націленість на зарубіжне законодавство і відмінну від України правову систему.

Отже, постає логічне питання: яким видам аргументованого писемного мовлення слід навчати студентів юридичного профілю? Щоб виокремити оптимальні види аргументованого писемного мовлення для ефективного навчання студентів юридичного профілю визначимо наші цілі і завдання.

Мета навчання англійського аргументованого писемного мовлення студентів юридичного профілю полягає у тому, щоб сформувати у студентів професійну англійськомовну комунікативну компетенцію в аргументованому писемному мовленні. Визначена мета обумовлює постановку і виконання наступних завдань:

1. Розвивати здатність студента аналізувати факти, визначати юридичні проблеми і відповідні повноваження, можливі ризики та шляхи їх вирішення. Тобто, під час навчання аргументованому писемному мовленню студент вчиться «думати як юрист», аналізуючи проблеми, притаманні певній юрисдикції. Він ідентифікує і діагностує юридичні питання, що виникають по певній справі, синтезує існуючі правові норми і застосовує їх для вирішення даного питання.

2. Розвивати здатність студента до ефективної комунікації англійською мовою. Студент має вміти донести проведений ним аналіз до різної аудиторії, він має навчитися правильно підбирати мовні одиниці і навіть структуру свого письмового висловлювання, відповідно до того, кому він пише (суддя, колега-юрист, клієнт і т.д.). Тому логічним стає наступне завдання,

3. Ознайомити студента з різними ролями юриста у суспільстві, від аналітика до адвоката. Студент має оволодіти як прогностичним так і переконливим писемним мовленням, в залежності від тієї ролі, яку він виконує для свого клієнта чи суспільства в цілому.

4. Сприяти розумінню студента відмінностей між українською кодифікованою системою права і англосаксонською прецедентною правовою системою, ознайомити з їх особливостями і характерними рисами.

5. Навчати студента професійної поведінки. Навчання аргументованому писемному мовленню повинно також вчити студента поводитися професійно, нести юридичну і етичну відповідальність за те, що він пише і як.

Спіраючись на цілі і завдання, які ми ставимо для навчання аргументованому писемному мовленню, стає очевидним, що такі види письмових текстів як есе, доповіді, твори, оповідання є мало-ефективними у досягненні даних цілей. Більш того, ми глибоко переконані, що навчання майбутніх юристів, зокрема аргументованому писемному мовленню, має розвивати у студентів уміння і навички, які вони зможуть застосовувати у подальшій професійній діяльності, а тому і повинно базуватися на таких видах юридичних текстів, з якими працюють юристи. А саме:

- 1) Нотаріальні документи: контракти, ліцензії, довіреності, заповіти
- 2) Процесуальні акти: позовна заява, клопотання, ухвали, постанови та рішення судів
- 3) Правотворчі документи: нормативно-правові акти, супровідні документи законопроектів
- 4) Юридична кореспонденція: меморандум, лист-порада, лист-вимога, лист-намір, лист-попередження, лист-аналіз (Лаврененко М. М., 2004, с. 34).

Але не всі види юридичних текстів є ефективними для навчання аргументованого писемного мовлення. Професор П. Тірса поділяє юридичні тексти на три категорії: декларативні, описові та переконливі (Tiersma P. M., 1999. с. 139). Виходячи з мети і завдань нашого дослідження інтерес становить група текстів, що належить до переконливого писемного мовлення, до якої можна віднести процесуальні акти і юридичну кореспонденцію. Вони відповідають поставленим нами цілям і завданням і є ефективними у процесі навчання англійського аргументованого писемного мовлення.

Як приклад практичної реалізації наведеної пропозиції можна вказати на практику викладання англійського аргументованого писемного мовлення під час вивчення дисципліни «Іноземна мова (англійська)» студентами юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Так, на початковому етапі студенти вчать писати різноманітні аналітичні листи (лист-порада, лист-скарга, лист-вимога і т.д.), а на наступних етапах увага більше приділяється написанню меморандумів (зовнішніх і внутрішніх). Наш вибір обумовлюється у першу чергу тим, що форма такого виду писемного мовлення як формальний лист є знайома студентам I курсу ще з шкільної програми вивчення англійської мови, на відміну від процесуальних документів, що дозволяє викладачу зосередити увагу на основній (аналітичній) частині листа. По-друге, юридична кореспонденція включає базові документи, з якими стикається кожен юрист-практик під час своєї професійної діяльності. Наші погляди співпадають з позицією вчених США, юридична освіта яких вважається однією з найкращих в світі.

Так, як зазначається в Програмі американської асоціації адвокатів з юридичного писемного мовлення, меморандум є одним з основних і найпоширеніших видів писемного мовлення, «оскільки він формує базові навички, що необхідні всім студентам юридичних факультетів і юристам, щоб ефективно передавати на письмі свою аналітичну роботу» (Brody S., Kuntz C., Neumann R. Jr. & M. Walter M., 1997, с. 21). А професор школи права Уайднерівського університету Аманда Сміт так обумовлює свій вибір на користь аналітичного листа на початковому етапі навчання юридичному писемному мовленню: «Аналітичний лист формує у студентів основні «юридичні навички»: вчить ідентифікувати юридичну проблему, проводити дослідження, аналізувати закони, виражати свої думки у письмовій формі, аргументувати свою позицію (Smith A., 2012, с. 270-271)».

Складання процесуальних документів також може використовуватися для навчання англійського аргументованого писемного мовлення, хоча має свої особливості, які необхідно враховувати. Перш за все обсяг письмового тексту (позовна заява в середньому складається від 3 аркушів). По-друге, спрямованість процесуального документа на законодавство певної країни. Щоб обґрунтувати свою позицію автор має детально дослідити законодавство, відповідно до ситуації спілкування, що, звичайно, змінює акцент з мови на право і відволікає увагу від основної мети: формування професійної англомовної комунікативної компетентності в аргументованому писемному мовленні.

Враховуючи все вище наведене, вважаємо, що тексти юридичної кореспонденції щонайбільше відповідають цілям і задачам навчання англійського аргументованого писемного мовлення. Вони не

тільки розвивають здатність студента до аналізу, вчать визначати проблеми, передбачати можливі ризики, аргументувати свою позицію, досліджувати закони і нормативні документи, як української так і англосаксонської правової системи, вони також розвивають здатність студентів до ефективної комунікації. В залежності від того, хто буде реципієнтом даного юридичного документа, студент вчиться визначити стилістику свого тексту таким чином, щоб бути зрозумілим одержувачем. Юридична кореспонденція навчає відповідальності і професійній етиці, адже кожна позиція автора має бути аргументованою і складеною, відповідно до існуючих зразків юридичної практики. А сам автор вже не студент, який здає письмовий текст на перевірку викладачеві, але правник, який визначає проблему, аналізує законодавство, знаходить рішення, обґрунтовує свою позицію, складає письмовий юридичний документ.

Змістові компоненти навчання англійського аргументованого писемного мовлення студентів-юристів. Визначивши види письмових текстів для навчання студентів-юристів англійського аргументованого писемного мовлення, окреслимо змістові компоненти, які слід враховувати безпосередньо під час процесу навчання в рамках нашого дослідження (Ніколаєнко С. Ю., 2002, с. 48):

- сфери спілкування, теми, ситуації;
- мовний, мовленнєвий, країнознавчий та лінгвокраїнознавчий навчальний матеріал;
- знання, навички та вміння писемного мовлення.

Сфери спілкування (юридичний контент). Навчаючи студентів-юристів аргументованого писемного мовлення, слід розуміти, що виняткове місце належить юридичному змістовому компоненту. Щоб скласти юридичний меморандум чи написати лист-пораду клієнтові, у першу чергу студент повинен мати достатній рівень спеціальних знань в галузі права. Саме зміст юридичного тексту найбільше цікавить читача (того, хто звернувся до юриста як професіонала, який володіє особливими знаннями у даній сфері). Отже, зміст юридичного тексту має відображати наміри клієнта, передбачати ризики і шляхи їх подолання, забезпечувати захист інтересів клієнта. Крім того, зміст тексту має містити юридично достовірну інформацію і виключати протиправні формулювання, що вимагає від юриста ретельної перевірки змісту на предмет його відповідності існуючим правовим нормам і законам.

З метою визначення ситуацій спілкування для навчання англійського аргументованого писемного мовлення нами були проаналізовані навчальні плани, програми та дисципліни, що викладаються для студентів юридичних спеціальностей, щоб максимально збалансувати зміст навчання англійської юридичної мови зі змістом навчання спеціальних юридичних дисциплін. Так,

проведений аналіз виявив, що основу загальноосвітніх та спеціальних дисциплін напрямку підготовки «Право» складають:

I курс: теорія права, історія держави і права України, логіка, судоустрій в Україні, конституційне право України, права людини, латинська мова;

II курс: фінансове право, філософія, адміністративне право, цивільне право, міжнародне публічне право, кримінальне право, професійна етика, конституційне право;

III курс: адвокатура, цивільне право і процес, адміністративне-процесуальне право, господарське право, екологічне право, естетика та естетика;

IV курс: господарське процесуальне право, трудове право, міжнародне приватне право, криміналістика, право соціального захисту, договори в екологічному праві, земельне право.

Таким чином вивчення англійської мови за професійним спрямуванням буде більш доцільним та ефективним, протягом всього навчання на бакалавріаті та з узгодженням професійних тем (ситуацій) спілкування із спеціальними юридичними дисциплінами, що вивчаються на відповідному курсі студентами-юристами.

Враховуючи все вище наведене, можна запропонувати наступний розподіл тем (ситуацій) спілкування під час навчання англійського аргументованого писемного мовлення:

1 курс: Introduction to Law and Legal Systems; Legalese; History of Law; Career in Law; Constitutional Law; Human Rights.

2 курс: Contract Law; Tort Law; Criminal Law; Administrative Law.

3 курс: Company Law; Commercial Law; Competition Law; Intellectual Property Law; Real Property Law.

4 курс: Land Law; Employment Law; International Law; Environmental Law.

Студенти магістратури вивчають професійно-орієнтовану англійську мову, відповідно до обраної ними спеціалізації.

Мовна компетенція включає мовні знання (лексичні, граматичні, фонетичні та орфографічні) і відповідні навички (Ніколаєва С. Ю., 2002, с. 42) Навчаючи студентів-юристів англійському аргументованому писемному мовленню особливої уваги вимагає сама юридична англійська мова, яка відноситься до різновиду англійської підмови, що використовується в юридичному писемному мовленні і відрізняється від звичайної англійської мови морфологічно, синтаксично, семантично та лексично (Wydict R., 2005, с. 10). Стиль і лексикон юридичної англійської мови походять здебільшого від англосаксонської, латинської і французької мов (Tiersma P., 2009), що є результатом непростого історії розвитку і становлення як країни в цілому так і мови зокрема.

Так, після норманського захоплення Англії у 1066, французька мова стає офіційною в країні

і близько 300 років вживається також і у судочинстві. Одночасно, латинською мовою продовжують писати протоколи і законодавчі акти, хоча вона так ніколи і не стала мовою юридичних слухань чи дебатів, так як лише вчені могли вільно нею говорити. Англійська мова в цей період для вирішення юридичних питань не вживалася зовсім. У 1356 році приймають закон про судові слухання, який зобов'язує проводити судові процеси англійською мовою, але всі записи продовжують вести латиною. Французька мова залишається у вжитку до XVII століття, до моменту, коли починають з'являтися нові галузі права, наприклад комерційне, які розвиваються вже англійською мовою, заміщаючи собою французьку юридичну термінологію. У писемному юридичному мовленні англійську мову починали використовувати в різний час для різних видів документів. Так заповіді почали записувати англійською у 1400 році; законодавчі акти складали латиною до 1300, французькою мовою до 1485, ще кілька років по тому англійською і французькою, і лише з 1489 року лише англійською (Haigh R., 2009, с. 2). Всі ці історичні процеси та особливості розвитку значною мірою вплинули на становлення сучасної юридичної англійської мови, яка продовжує викликати складнощі у розумінні не лише іноземців, але і носіїв мови через свої специфічні і відмінні риси (Chroma M., с. 74).

В рамках нашого дослідження вбачаємо за необхідне розглянути характерні особливості юридичної англійської мови:

– Вживання професійних термінів, які здебільшого є незрозумілими непрофесіоналам (e.g. *waiver* (документ про відмову від права), *restraint of trade* (обмеження заняття професійною діяльністю (промислом), *promissory estoppel* (позбавлення права заперечення на підставі даної обіцянки), а також використання звичних слів в іншому значенні (Hiltunen R., 1999, с. 150). Наприклад, загальновідоме слово *consideration* в юридичній англійській мові має значення «зустрічне задоволення», *prefer* – подавати (протест, вимогу тощо), *hold* – мати юридичну силу. Фразові дієслова також часто використовуються в квазі-технічному значенні, наприклад *parties enter into contracts*, *put down deposits*, *serve documents upon other parties*, *write off debts* etc.

– Вживання латинської мови (Alcaraz E., Hughes B., 2002, с. 5-6). Так само як і в українській мові, в англійській письмовій мові юристи часто вживають латинські слова і словосполучення в оригіналі без перекладу (*ad hoc*, *bona fide*, *lex fori*, etc)

– Вживання дублетів і триплетів. Практика поєднання мов для позначення одного явища в юридичній англійській мові почалася ще в середньовічний період, коли юристи використовували латинську, французьку і англійську мови одночасно. Щоб уникнути неточності юристи

поєднували слова з різних мов. У наш час тенденція вживати дублети і триплети залишається, але лише як традиція, як особлива риса юридичної англійської мови. Прикладами поєднання мовних дублетів є «*breaking and entering*» (English/French), «*fit and proper*» (English/French), «*lands and tenements*» (English/French), and «*will and testament*» (English/Latin), хоча існують і виключно англійські дублети/триплети «*let and hindrance*», «*have and hold*», “*full, true and correct*” (Alcaraz E., Hughes B., 2002, с. 9-10).

– Вживання архаїчних термінів. Особливим випадком скам'янілості юридичної англійської мови є вживання складних прислівників на основі простих *here*, *there*, *where* (Hiltunen R., 1999, с. 149). Типовими прикладами є *hereinabove*, *hereafter*, *therein*, *whereby* та багато інших. Вживаються вони в юридичній англійській мові для того, щоб уникнути повторення назв чи фраз. Наприклад, *the parties hereto* замість *the parties to the contract*.

– Вживання проформ, наприклад *the same*, *the said*, *the aforementioned* і т.д. Вживання таких термінів в юридичних англійських текстах є цікавим через те, що часто вони не заміщають іменники (що є основною метою вживання проформ), але вживаються як прикметники для модифікації іменників (*the said John Smith*).

– Вживання пасивних конструкцій, складних і довгих речень, кількох заперечень, прийменникових словосполучень (*by virtue of which*, *in what follows*), незвичний порядку слів (*will at the cost of the borrower forthwith comply with the same*) і номіналізація роблять синтаксис юридичної англійської мови вельми формальним і безособовим, що вимагає особливого вивчення студентами юридичних спеціальностей (Veretina-Chiriac I., 2012, с. 106).

Без сумніву, всі ці особливості і характерні риси юридичної мови мають вагомe значення під час навчання англійського аргументованого писемного мовлення та вимагають поглибленої уваги від викладача шляхом розробки циклу вправ спрямованих на тренування та вдосконалення лексики, синтаксису та стилю юридичної англійської мови. Усвідомлення цих особливостей важливе ще й тому, що впливає на письмове мовлення юриста в залежності від реципієнта даного тексту. Якщо юридичний текст адресований клієнтові (наприклад, лист-порада), автору слід, навпаки, уникати складних конструкцій чи суто юридичних термінів, що можуть призвести до нерозуміння. Існуюча дилема, коли, з одного боку, слід навчити студентів розуміти автентичні юридичні тексти і складати власні, а з іншого боку, вміти спрощувати і робити доступним для розуміння не-юристу, вимагає від студента справжньої майстерності і досягається через формування мовленнєвих навичок та умінь. Лише знання мовного матеріалу не забезпечує

формування мовленнєвих умінь, необхідні ще й навички володіння цим матеріалом для породження та розпізнавання інформації (Ніколаєва С. Ю., 2002, с. 42).

Навичку визначають як психологічне новоутворення, завдяки якому індивід спроможний виконувати певну дію раціонально, з належною точністю і швидкістю, без зайвих витрат фізичної та нервово-психологічної енергії (Войтко В. І., 1982, с. 98). Так С. Ю. Ніколаєва зазначає, що термін «навичка» відбиває сам факт при звичаєності до певної дії, яка завдяки цьому виконується автоматизовано, без істотної участі свідомості в її регулюванні (Ніколаєва С. Ю., 2002, с. 61).

Щоб досягти рівня навички, мовленнєва дія має набути таких якостей:

- Автоматизованість. Передбачає певну швидкість виконання операцій, що входять до дії, її цілісність та плавність, а також послаблення напруженості.
- Стійкість. Передбачає підготовку окремо сформованих навичок до взаємодії, об'єднання різних труднощів, які досі долалися окремо.
- Гнучкість. Передбачає здатність включитися у новій ситуації та здатність функціонувати на новому мовленнєвому матеріалі (Ніколаєва С. Ю., 2002, с. 61- 62).

За аналогією з визначенням навички уміння можна визначити як здатність до виконання складних комплексних дій на основі засвоєних знань та сформованих навичок. Кожне уміння спирається на свою групу навичок, які синтезуються, функціонуючи в умінні.

Так, уміння писати аргументовані юридичні тексти складається з уміння писати і уміння аргументувати. В свою чергу уміння писати формується на ґрунті репродуктивних навичок (граматичних, лек-

сичних, орфографічних), а уміння аргументувати полягає в уміння формулювати тезу, наводити аргументи і демонструвати логічний зв'язок між тезою і аргументом за правилами відповідних умовиводів.

Навички формуються поетапно. Так Столяренко Л. Д. виділяє чотири етапи формування навички:

I етап – ознайомчий. На цьому етапі відбувається усвідомлення дії і ознайомлення з прийомами її виконання.

II етап – підготовчий (аналітичний) – полягає у свідомому, але невмілому виконанні окремих елементів дії.

На III етапі – стандартизуючому (синтетичному) відбувається автоматизація елементів, підвищення якості, усунення зайвих рухів.

IV етап – вар'юючий (ситуативний) – дозволяє пристосовувати навички до ситуацій, гнучко та доволіно регулювати їх (Столяренко Л. Д., 2012, с. 98).

Отже, оволодіння навичками і уміннями англійського аргументованого писемного мовлення – це комплексний і системний процес, що потребує від студента виконання цілого циклу вправ, спрямованих на формування та розвиток необхідних навичок та вмій написання англійських юридичних текстів як компоненту англійського аргументованого писемного мовлення студентів-юристів.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження розкриває зміст навчання англійського аргументованого писемного мовлення студентів юридичного профілю, виокремлюючи його особливості і характерні риси в частині аргументованості і створюючи необхідну основу для подальших досліджень, зокрема в аспекті розробки нових методичних моделей навчання англійського аргументованого писемного мовлення студентів юридичного профілю.

Література

1. Alcaraz, Enrique, and Brian Hughes (2002), *Legal Translation Explained*. St. Jerome, Manchester.
2. Brody S., Kuntz C., Neumann R. and Walter M. (1997), *Source Book on Legal Writing Progress*, American Bar Association.
3. Chroma M. (2016), "Traps of English as a Target Language in Legal Translation", *Comparative Legilinguistics*, Vol. 26/2016, pp. 71-97. DOI: <http://dx.doi.org/10.14746/cl.2016.26.04>
4. Haigh R. (2009), *Legal English*, 2nd ed, Taylor & Francis e-Library.
5. Hiltunen R. (1999), *Chapters on Legal English*, Suomalainen Tiedeakatemia, Helsinki.
6. Smith A. (2012), "Preparing for Practice from behind the Bench: Opinion Writing as the "Heart and Soul" of the First Semester of Legal Writing", *The Journal of the Legal Writing Institute*, Vol. 18, pp. 263-289.
7. Tiersma P (2009), "The Nature of Legal Language", available at : <http://www.languageandlaw.org/NATURE.HTM> (accessed 25 December 2016).
8. Tiersma P. M. (1999), *Legal Language*, Chicago.
9. Veretina-Chiriac I (2012), "Characteristics and Features of Legal English Vocabulary", *Lingvistică și Literatură*, Vol 4 (54), pp. 104-119.
10. Wydick, R. (2005), *Plain English for lawyers: Teacher's manual* (5th Ed.), Carolina Academic Press, Durham, NC.
11. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 3-тє вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2012, – 296 с.
12. Лаврененко М. М. Профессионально-ориентированное обучение английскому языку студентов младших курсов юридических факультетов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Лаврененко Майя Михайловна ; Моск. гос. откр. пед. универ. им. М. А. Шолохова – Москва, 2004. – 203 с.

13. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
14. Методика обучения иностранным языкам./под ред. А.А.Леонтьева. – М., 1988. – 546 с.
15. Панова Л.С., Андрійко І.Ф.,Тезікова С.В., Потапенко С.І., Чекаль Г.С. та ін. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах. Підручник. – К.: Академія, 2010. – 328 с.
16. Психологічний словник / За ред.. В.І. Войтка. – К.: Вища школа, 1982.
17. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1.
18. Столяренко Людмиоа Дмитриевна. Психология: Учебник для вузов, «Издательский дом «Питер», 2012, – 592 с.

СОДЕРЖАНИЕ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОЙ АРГУМЕНТИРОВАННОЙ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ БУДУЩИХ ПРАВОВЕДОВ

Заярна Инна, преподаватель кафедры иностранных языков юридического факультета, аспирант, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, ул. Владимирская, 60, 01601 Киев, Украина, izaiarna@gmail.com

Обобщая результаты последних исследований, автор формулирует собственное определение понятия «английская аргументированная письменная речь» и пытается выделить те его виды, которые будут наиболее эффективными для обучения студентов юридического профиля. В статье также определяются основные цели и задачи обучения английской аргументированной письменной речи, а главное внимание уделено содержательным компоненты обучения английского аргументированного письменной речи студентов-юристов. Автор предлагает деление сфер (ситуаций) общения, анализирует особенности юридического английского языка и определяет необходимые умения и навыки.

Ключевые слова: английская аргументированная письменная речь, виды аргументированной письменной речи, содержание обучения, сферы общения, умения и навыки, юридический английский язык, языковой материал.

THE CONTENT OF TEACHING ENGLISH REASONING WRITING TO FUTURE LEGAL PROFESSIONALS

Zaiarna Inna, Assistant Professor, Foreign Languages Department, the Faculty of Law, Ph.D. student, Taras Shevchenko National University, 60 Volodymyrska Str., 01601 Kyiv, Ukraine, izaiarna@gmail.com

In this article the author considers the concept of reasoning as a characteristic feature of lawyer's speech and as a category of the science of logic. Summing up the results of recent research, the author's own definition of "English reasoning writing" is proposed. The author also examines modern Ukrainian and foreign textbooks in Legal English on the component devoted to reasoning writing and formulates her own conclusions about its types which seem to be the most effective for teaching English reasoning writing to law students. To prove that, aims and objectives of teaching English reasoning writing are defined. As an example of practical realization the experience of the U.S. universities and author's own practice of teaching Legal English to law students at Taras Shevchenko National University of Kyiv are also described.

In the article special attention is paid to contentious components of teaching English reasoning writing. Thus, the author analyses the legal content (communication spheres) as the one which takes an exceptional place in the process of teaching law students. To balance at most the content of teaching Legal English and other specific law courses the researcher explores the curricula, programmes and disciplines which are taught to law students and offers her own division of topics (situations) of communication while teaching English reasoning writing. The article also focuses on such specific features of Legal English as style and lexicon, emphasizes the need for the acquisition of necessary skills and considers characteristic qualities of a skill and stages of its formation.

Overall, the article reveals the content of teaching English reasoning writing to law students paying special attention reasoning as a characteristic feature of lawyer's speech and creating the necessary basis for further research, particularly in terms of developing new models of teaching English reasoning writing to law students.

Keywords: English reasoning writing, types of English reasoning writing, skills, teaching content, spheres of communication, legal English.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2017

Прийнято до друку 23.03.2017